บทความที่ : 10

Article :

ปัจจัยที่มีส่วนร่วมในการเสริมพลังการจัดทำแผนชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

Participation Factors Affecting Enhancement of Community Planning: A Case Study of Cultural Tourism Group in Kudwa sub-district, Kuchinarai district, Kalasin Province

[Received Date: August 19, 2020 / Accepted Date: November 26, 2020]

อาริยา ป้องศิริ*

Ariya Pongsiri*

*คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ [Faculty of Liberal Arts, Kalasin University]; E-mail: ariya.pongsiri@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของตัวแสดงต่าง ๆ ในการเสริมพลังการจัดทำแผนชุมชนของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลกุดหว้า ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ด้วยการสัมภาษณ์ เฉพาะบุคคลเพื่อค้นหาประเด็นที่ต้องการทราบ ร่วมกับการสนทนากลุ่ม เพื่อยืนยันประเด็นที่ค้นพบต่าง ๆ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีส่วนร่วมในการเสริมพลังการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นสามารถจำแนก ได้เป็น 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งเป็นความแตกต่างของบุคคล แต่สิ่งที่ทั้งสองแห่งเหมือนกัน คือ ผู้นำ เนื่องจากเอกลักษณ์สำคัญของวัฒนธรรมผู้ไทเป็นการให้ความเคารพและเชื่อฟังต่อผู้นำชุมชน และยิ่งหากเป็นพ่อล่าม-แม่ล่ามด้วยแล้ว ยิ่งจะให้ความเคารพนับถืออย่างมาก และความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลของบ้านโคกโก่งที่ส่วนใหญ่คนในชุมชนเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งในการท่องเที่ยวนั้นลักษณะการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ ต้องใช้คนจำนวนมาก แต่เนื่องจากบ้านโคกโก่งมีจำนวนคนจำกัด จึงต้องใช้เครือข่ายของผู้นำที่มีอยู่ เพื่อลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ส่วนบ้านกุดหว้านั้น จะพบว่าคนที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนวัยทำงาน และผู้สูงอายุที่ไม่ได้แก่มากนัก ซึ่งจะเป็นศักยภาพสำคัญในการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยว โดยที่คนกลุ่มนี้ต้องการให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องรับฟังความคิดเห็น และร่วมกันหาทางออกที่เหมาะสมในด้านการท่องเที่ยว ปัจจัยต่อมาคือ ปัจจัยเกี่ยวกับองค์กร โดยองค์การที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมจะต้องมีการสร้างความคุ้นเคยแก่ชาวบ้าน เพื่อลดปัญหาการต่อต้าน และรูปแบบกิจกรรมต้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชน รวมถึงหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ และความตั้งใจจริงในการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: แผนชุมชน; การมีส่วนรวม; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This study focuses on the study of the participation factors of various indicators. To empower the community plan. Case Study of Cultural Tourism Group, Kut Wa Sub-district, Kuchinarai District, Kalasin Province Use qualitative research in conjunction with participatory research with individual interviews to find specific issues, together with group discussions, to confirm the findings using a semi-structured interview. The results showed that the factors involved in empowering the community development plan of cultural tourism groups can be classified into two main factors: personal factors, which are different factors, but the two of them are the same: leaders, because of the importance of the tai culture, respect and obedience to the community leaders. The tour is characterized by a homestay-style cultural tour. It takes a lot of people, but because Khok Khong sub-district has a limited number of people. Therefore, an existing leader's network must be used to minimize potential problems. Kut Wa sub-district will find that the majority of people who operate in tourism are working-class people and the elderly are not very old, which will be a major potential to drive tourism. This group wants the relevant sectors to listen to their opinions and find the right solution in tourism. Another factor is the organizational factors in which the organization to participate must be familiar to the villagers in order to reduce the problem of opposition, and the activity model must be appropriate in the context of the community, and the relevant

organizational units must have consistent continuity and a real intention to truly develop the tourism community.

Keywords: Community Plan; Participation; Cultural Tourism

บทนำ

แผนชุมชนจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการสร้างกระบวนการและกลไกการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการต่าง ๆ ของชุมชน เนื่องจากแผนชุมชนเป็นกิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันเพื่อจัดทำแผนขึ้นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง ให้เป็นไปตามความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกันได้โดยคนในชุมชนได้มาร่วมกันคิดร่วมกำหนดแนวทาง และกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก ด้วยการคำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก (จารุพงศ์ พลเดช, 2560) โดยมีพื้นฐานแนวคิดที่ว่าการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนต้องมุ่งเสริมสร้างความสามารถในการจัดการปัญหาชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน โดยใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นศักยภาพของชุมชน มาสร้างกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนร่วมกัน โดยการจัดทำแผนชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหา อันจะนำไปสู่การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนนั้น สิ่งสำคัญคือการรวมพลังจากทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคีการพัฒนาอื่น ๆ ให้มาสนับสนุนกระบวนทัศนและการบริหารการพัฒนารูปแบบใหม่ด้วยการบูรณาการกระบวนการ บุคลากร แผนงาน และงบประมาณของหน่วยงาน สนับสนุน มุ่งสู่การแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาสมรรถนะของชุมชนในการจัดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนเองในทุก ๆ ด้าน ตามความต้องการของชุมชนโดยใช้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ จากข้อมูล

ข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการจัดทำแผนชุมชน ดังนั้น การเสริมพลังอำนาจแก่ประชาชน (Empowerment) จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องสร้างให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งหมดของแผนชุมชน ด้วยวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงประชามติต่าง ๆ หรือการแสดงความคิดเห็น โดยที่ประชาชนเหล่านั้นต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องและทั่วถึง เนื่องจากการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) เป็นกระบวนการหลายมิติทางสังคม (Multi-dimensional Social Process) ที่จะช่วยให้คนมีอำนาจในการดำรงชีวิต ให้ความรู้สึกว่าตนเองมีพลัง ซึ่งมีทั้งมิติทางด้านจิตใจ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านเศรษฐกิจ และอื่น ๆ นอกจากนั้นการเสริมพลังยังเกิดได้ในหลายระดับที่สำคัญคือ ในระดับบุคคล (Individual/Psychology) ระดับองค์กร (Organization) และระดับสังคมชุมชน (Community) (นิสดารก์ เวชยานนท์, 2550) ซึ่งกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจนั้น เป็นกระบวนการทางสังคม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความสามารถของบุคคลในการตอบสนอง จัดการในสิ่งต่าง ๆ รวมไปถึงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาศัยกระบวนการในการเสริมสร้าง ประสบการณ์ โอกาส และทัศนคติ (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2550)

สำหรับจังหวัดกาฬสินธุ์นั้นได้กำหนดแผนพัฒนาจังหวัด (พ.ศ.2561-2564) ด้วยวิสัยทัศน์ “กาฬสินธุ์เมืองอาหารปลอดภัย ภูมิปัญญาวิถีถิ่นไทย น่าอาศัย ท่องเที่ยวและลงทุน” โดยมีพันธกิจในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการใช้นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้ได้มาตรฐานและแข่งขันได้ ซึ่งในแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดกาฬสินธุ์ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ในยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มศักยภาพด้านเศรษฐกิจ (การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว) ยกระดับผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้ได้มาตรฐาน

และแข่งขันได้ ซึ่งในยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการกลุ่มท่องเที่ยวบ้านกุดหว้านั้นได้มีการเริ่มดำเนินตามโครงการ OTOP นวัตวิถี ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับความเห็นชอบแนวทางการจัดทำงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2561 โดยโครงการดังกล่าวเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เป็นโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวบนอัตลักษณ์ของชุมชน และการสร้าง พัฒนาผู้เกี่ยวข้องในชุมชนให้สามารถบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งบ้านกุดหว้า ก็ได้รับการจัดสรรงบประมาณให้ดำเนินโครงการ OTOP นวัตวิถี และเปิดชุมชนต้อนรับนักท่องเที่ยวครั้งแรก ในวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน และชาวบ้านได้ร่วมกันแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งดำเนินการมาจนกระทั้งถึงปัจจุบัน และอยู่ระหว่างการยื่นขอมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ซึ่งมีบ้านพักที่เปิดให้บริการเป็นที่พักโฮมสเตย์ จำนวน 22 หลัง แต่มีเพียง 13 หลัง ที่มีความพร้อมในการยื่นขอมาตรฐานโฮมสเตย์ โดยโปรแกรมการท่องเที่ยวนั้น มี 2 โปรแกรม คือ ท่องเที่ยว 1 วัน ราคา 300 บาท/คน และท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน ราคา 600 บาท/คน ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มที่ทำหน้าที่หลักในการบริหารจัดการบ้านพักโฮมสเตย์นั้น เป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) ซึ่งบางครั้งผู้นำชุมชนกลุ่มนี้มีภาระหน้าที่อื่นๆที่ต้องรับผิดชอบทำให้ไม่สามารถพัฒนากลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ได้อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงปัญหาด้านทัศนคติของคนในชุมชนที่จะร่วมดำเนินการในการพัฒนาบ้านพักโฮมสเตย์อย่างจริงจังก็ต่อเมื่อเกิดความสำเร็จแล้วเท่านั้น ซึ่งทัศคตินี้ส่งผลให้การพัฒนาด้านบ้านพักโฮมสเตย์เป็นไปได้อย่างช้าๆ ดังนั้นการจัดทำแผนชุมชนเป็นแนวทางในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั้งยืน และเป็นแนวทางที่สามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้ และเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะสามารถผลักดันงบประมาณจากหน่วยงาน

ต่างๆลงมาสู่ชุมชน โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องรองรับ ซึ่งจะเป็นต้นแบบสำคัญในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนต่อไป

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาบทบาทของตัวแสดงต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเสริมพลังการจัดทำแผนชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการศึกษาความสำเร็จจากบ้านโคกโก่ง หมู่ที่ 5 ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนชุมชนของบ้านกุดหว้าตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งทางด้านวัฒนธรรมและอยู่ระหว่างการยกระดับเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรมที่มีความใกล้เคียงกัน

วัตถุประสงค์

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของตัวแสดงต่าง ๆ ในการเสริมพลังการจัดทำแผนชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) เฉพาะบุคคลเพื่อค้นหาประเด็นที่ต้องการทราบ ร่วมกับการสนทนากลุ่ม เพื่อยืนยันประเด็นที่ค้นพบต่าง ๆ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และใช้วิธีการสังเกต (Observe) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีแบบบันทึกภาคสนาม (field note) เพื่อบันทึกข้อมูล

และบันทึกประเด็นที่น่าสนใจ โดยมีกิจกรรมการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ คือ 1. ระยะการวางแผน เป็นระยะก่อนการทำการวิจัย (Pre-research Phase) เป็นประชุมและร่วมกันสรุปปรากฏการณ์เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยว 2.ระยะของการทำวิจัย (Research Phase) การศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของตัวแสดงต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชน ด้านการท่องเที่ยวผ่านผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเข้ามาเป็นเครื่องมือในการค้นหาคำตอบ 3.ระยะการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการจัดทำแผนชุมชนแบบร่วมมือ (Project Phase) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ของการจัดทำแผนชุมชนเข้ามาเป็นประเด็นในการสร้างเวทีการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงกลไก ในการขับเคลื่อนการจัดทำแผนชุมชนแบบร่วมมือ โดยการเชิญผู้เกี่ยวข้อง โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 2 ระดับ คือ 1) ระดับองค์กร คือ หน่วยงานที่กำหนดนโยบาย หน่วยงานผู้บริหารโครงการ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลนาไคร้ และ เทศบาลตำบลกุดหว้า ตลอดจนตัวแสดงทางนโยบายที่เป็นภาคีเครือข่ายต่างๆ และ 2) ระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ ประชาชนที่เป็นสมาชิกการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ และประชาชนที่สนใจ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มกระทำพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จากกรณีศึกษา นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการทำดัชนีข้อมูล (Indexing) การทำรหัสทั้งในบันทึกภาคสนามและจากไฟล์การบันทึกเสียงจากข้อมูล และสร้างข้อสรุปชั่วคราว และการวิเคราะห์องค์ประกอบออกให้เห็นเป็นส่วนๆ (Componential Analysis) นำเอกสารหรือหลักฐานต่างๆ มาวิเคราะห์ (Content Analysis) อีกทั้งผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อสรุปอีกครั้งทั้งการตรวจสอบแหล่งข้อมูลการตรวจสอบอคติของตัวนักวิจัยเองการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า สำหรับพื้นที่การศึกษาวิจัยนั้นประกอบด้วย 2 พื้นที่ คือ บ้านโคกโก่ง หมู่ที่ 5 ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และบ้านกุดหว้าตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีความ

เข้มแข็งทางด้านวัฒนธรรมและอยู่ระหว่างการยกระดับเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีระยะเวลาในการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนมีนาคม 2562 ถึง มกราคม 2563

ผลการศึกษา

การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะช่วยให้การท่องเที่ยวของตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมผู้ไท และความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งวิธีการสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาเกิดความยั้งยืน ต้องเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น หรือคนในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ที่ทราบปัญหาและความต้องการที่ดีสุดเข้ามามีส่วนร่วม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยรูปแบบที่ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ปัจจุบันกลุ่มท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของบ้านกุดหว้านั้นอยู่ระหว่างการขอมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (Thailand Homestay Standard) นอกจากนี้ ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการขับเคลื่อนแผนในระดับต่างๆ โดยเน้นที่การบูรณาการเป็นสำคัญ โดยเฉพาะแผนในระดับอำเภอที่ต้องมีการจัดทำแผนตามความต้องการและแก้ไขปัญหาตามลำดับความสำคัญ ซึ่งเรียกว่าการประสานแผนเดียวกัน (One Plan) ซึ่งมากจากแผนหมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้ร่วมคิด และร่วมทำ เพื่อให้ชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการ สำหรับการทำแผนด้านการท่องเที่ยวนั้น มีนโยบายเรื่องของการแปลงทุนทางสังคมวัฒนธรรมเป็นรายได้ด้านการท่องเที่ยว ภายใต้โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยใช้ความโดดเด่น อัตลักษณ์ของชุมชนในการดึงดูนักท่องเที่ยว ร่วมกับการขายผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อสร้างรายได้ในชุมชน ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นคือ ผลิตภัณฑ์มาลัยไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์จากผ้ามือเป็นต้น โดยลักษณะโครงการที่ที่ถูกบรรจุจากแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาระดับตำบลอำเภอนั้น เป็นโครงการที่เน้นการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อการจัดจำหน่าย

ปัจจัยการมีส่วนร่วมของตัวแสดงต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชน ด้านการท่องเที่ยว ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

1. บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของตัวแสดงต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชน โดยชุมชนบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์นั้น จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เคยเข้ามาทำกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน เนื่องจากหน่วยงานที่เคยเข้ามาทำกิจกรรมหรือโครงการจะทราบถึงบริบท และรูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชน ทำให้การทำกิจกรรมหรือโครงการมีความเหมาะสม และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง โดยกลุ่มชาวบ้านโคกโก่งที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่ จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ในชุมชน มีการประกอบอาชีพอยู่ในชุมชน ส่วนกลุ่มคนวัยทำงานจะมีการไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ หรือต่างจังหวัด ส่งผลให้ชุมชนบ้านโคกโก่งประสบปัญหาเรื่องการต้อนรับนักท่องเที่ยว กล่าวคือ มีจำนวนคนไม่เพียงพอสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์บ้านโคกโก่งนั้น เป็นการดำเนินการโดยคนในชุมชนทั้งหมด ตั้งแต่ฝ่ายอาหาร ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายพิธีการ ฯลฯ

> *“ตอนนี้มีแต่คนแก่อยู่บ้าน คนหนุ่มสาวเขาไปทำงานที่อื่น เด็กก็ไปเรียนหนังสือโรงเรียนอื่น เวลามีคนมาเที่ยว พ่อก็ทำหลายอย่าง บางทีก็ทำไม่ทัน ”*
>
> (ชาวบ้านโคกโก่ง, 2562)

ซึ่งในการดำเนินการต่างๆโดยบุคคลเดียวหลายหน้าที่นั้น ก็ส่งผลให้การดำเนินการบางอย่างไม่บรรลุผล หรือขาดคุณภาพ ทำให้ปัจจุบันผู้นำชุมชนมีแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการสร้างเครือข่ายของชาวผู้ไทในพื้นที่ใกล้เคียง

ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การแสดง โดยเมื่อมีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาท่องเที่ยวยังบ้านโคกโก่ง ผู้นำชุมชนจะทำหน้าที่ในการประสานขอให้นักแสดงในพื้นที่ใกล้เคียงมาแสดงแทนคนในชุมชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวช่วยลดปัญหาการทำงานที่ซ้ำซ้อนที่อาจส่งผลให้คุณภาพการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวลดลง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสร้างเครือข่ายเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

ดังนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของตัวแสดงต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชนนั้น คือ ชุมชนต้องมีผู้นำที่ทราบและเข้าใจบริบทที่ถูกต้องของชุมชน และมีเครือข่ายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

ในส่วนขององค์กรหรือหน่วยงานที่จะเข้ามาสร้างการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของตัวแสดงต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชนนั้น ต้องมีรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เนื่องจากคนที่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมจึงควรมีรูปแบบที่กลุ่มคนสูงอายุสามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนได้

> *“ เวลามีข่าวสาร หรือเรื่องอะไร ที่นี่ก็ยังใช้การประกาศอยู่เหมือนเดิม เพราะว่าทุกคนจะได้ยิน แล้วก็มีการเดินไปบอกบ้าง โดยเฉพาะเรื่องที่สำคัญ แต่พวกไลน์ หรือเฟสบุ๊คก็มีนะ แต่มันก็ไม่ได้มีทุกคน”*
>
> (ชาวบ้านโคกโก่ง, 2562)

จากข้อมูลแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่มีหลากหลายรูปแบบ ให้เหมาะสมกับกลุ่มคนในแต่ละช่วงวัย ซึ่งเรื่องการส่งข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากบุคคลมีความสามารถในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกันไป ซึ่งรวมถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

2. บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของตัวแสดงต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชนของบ้านกุดหว้านั้น ส่วนใหญ่จะเริ่มจาก “ผู้นำ” ของชุมชน เนื่องจากความโดดเด่นของวัฒนธรรมผู้ไท ที่มีการให้ความเคารพและเชื่อฟังต่อผู้นำชุมชน

> *“ คนผู้ไทเขาจะให้ความเคารพกับผู้นำอย่างมาก โดยเฉพาะถ้าเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นพ่อล่าม – แม่ล่าม ด้วยแล้ว ยิ่งจะมีทำให้คนที่เป็นลูกล่ามเชื่อถือ และทำตาม กลัวยิ่งกว่าพ่อแม่ของตัวเอง”*
>
> (ชาวบ้านกุดหว้า, 2562)

ดังนั้นในการที่จะสร้างการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของตัวแสดงต่าง ๆที่เกี่ยวข้อง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าหาผู้นำในชุมชนก่อน เพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้นำและอธิบายเกี่ยวกับเป้าหมายและความสำคัญของการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งเมื่อเกิดความเข้าใจแล้ว สิ่งต่อมาที่จะต้องดำเนินการ คือ การสร้างผู้นำชุมชนให้เป็นวิทยากรในถ่ายทอดสิ่งเหล่านั้นต่อ เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยมีผู้นำชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการการจัดแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วมต่อไป ดังนั้นการที่จะสร้างให้เกิดสิ่งเหล่านี้ได้จึงต้องเกิดจากคนในชุมชนเท่านั้นที่มีความตั้งใจที่จะเห็นการพัฒนาในด้านนั้นๆ รวมถึงตัวผู้ที่จะเข้าไปชุมชนเองก็ตามก็ต้องมีความตั้งใจจริงที่จะเห็นการพัฒนา

ซึ่งเมื่อทุกฝ่ายมีจุดหมายร่วมกันแล้วสิ่งต่อมาที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ การใช้ความเข้มแข็งของกลุ่มต่างๆเป็นแบบอย่างในการพัฒนากลุ่มอื่นๆ เช่น ในพื้นที่บ้านกุดหว้า กลุ่มหัตถกรรมมาลัยไม้ไผ่ และกลุ่มทอผ้าทอมือ ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีการเติบโตอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งทั้งสองกลุ่มจะมีรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นของตัวเอง โดยอาศัยองค์ความรู้ที่เกิดจากหน่วยงาภายนอก แล้วปรับให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินงานในกลุ่ม เช่น ในกลุ่มทอผ้า มีเงินตั้งต้นจากการ

ดำเนินงานจำนวนหนึ่ง โดยเงินตั้งตันจำนวนนี้จะเป็นต้นทุนในการผลิต โดยกลุ่มที่ทำหน้าที่ในการบริหารจะไปซื้อวัตถุดับมาให้สมาชิก เมื่อสมาชิตกต้องการจะทอผ้าก็จะมับเอาวัตถุดิบ ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการก็จะทำบัญชีไว้ เมื่อสมาชิกทอผ้าเสร็จละสามารถจำหน่ายได้ เงินที่ได้จากการขายก็จะถูกนำไปหักค่าวัตถุดิบที่สมาชิกได้มานำไปใช้ก่อนหน้านี้ ส่งผลให้ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มทอผ้ามีจำนวนมาก ดังนั้น หากกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ได้รู้จักศึกษาจากแนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) แล้วนำมาปรับให้เหมาะสมกับบริบทของบ้านพักโฮมสเตย์ก็จะเป็นอีกแนวทางนี้ที่จะทำให้สมาชิกโฮมสเตย์มีจำนวนมากขึ้น และทุกคนช่วยกันในการพัฒนาด้านดังกล่าว

นอกจากการเรียนรู้วิธีการจากแนวปฏิบัติที่ดีแล้วองค์กร หรือภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ต้องมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง เนื่องจากการจัดทำแผนชุมชนในทุกด้านมักจะมีความรู้ใหม่ หรือข้อกฎหมาย กฎระเบียบที่เปลี่ยนแปลงไป การให้ความรู้ใหม่ๆเหล่านี้เกี่ยวกับชุมชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก เนื่องจากบางอย่างที่เคยทำได้ในอดีต อาจจะไม่สามารถดำเนินการได้ในปัจจุบัน ดังนั้นการเข้าชุมชนอย่างต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก

> *“ ต้องยอมรับว่าบ้านเรากฎหมายมันมีหลายฉบับ ขนาดอยู่กระทรวงเดียวกันยังขัดกันก็มี ดังนั้นการที่จะทำให้ชุมชนดำเนินการด้านแผนชุมชนเองได้ มันต้องให้เขารู้ด้วยว่าอะไรทำได้ ทำไม่ได้ การให้ตัวแทนหน่วยงานลงพื้นที่บ่อยก็เป็นสิ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องความไม่รู้เหล่านี้ ”*
>
> *(ตัวแทนภาครัฐ, 2563)*

สำหรับการลงพื้นที่บ้านกุดหว้านั้น พบว่าผู้ที่มาเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการกับผู้วิจัยนั้น จะเป็นคนกลุ่มวัยทำงาน และผู้สูงอายุที่ไม่ได้แก่มากนัก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาบ้านกุดหว้า เพราะส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพหลักในพื้นที่ ดังนั้น การมุ่งมั่นให้อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมก็สามารถขับเคลื่อนโดยใช้ศักยภาพของคนกลุ่มนี้ให้เกิดผลสำเร็จได้

“ เอาจริงๆให้พี่ทำอะไรพี่ก็ทำหมดนะ ขอแต่ว่ามันเป็นประโยชน์ต่อบ้านเราจริงๆที่ผ่านมาพี่ก็ทำงานเพื่อส่วนรวมโดยไม่มีตำแหน่ง บางทีควักเงินเองก็มี ยิ่งตอนงานบุญบั้งไฟนะ คนในชุมชนไม่เคยได้อะไรเลย มีแต่ไปร่วมขบวนแห่ต้องเตรียมตัวเป็นเดือนๆ ใจพี่นะ อยากให้แบบเราไปจ้างมาเลยขวนแห่ หรืออาจจะไม่ต้องทำงานใหญ่มาก แล้วให้คนในบ้านเราเนี่ยมีรายได้จากการขายของ หรือการเปิดบ้านต้อนรับแขกไปเลย เพราะทุกวันนี้มีแต่คนจากที่อื่นมาขายของในงาน”

(ชาวบ้านกุดหว้า, 2562)

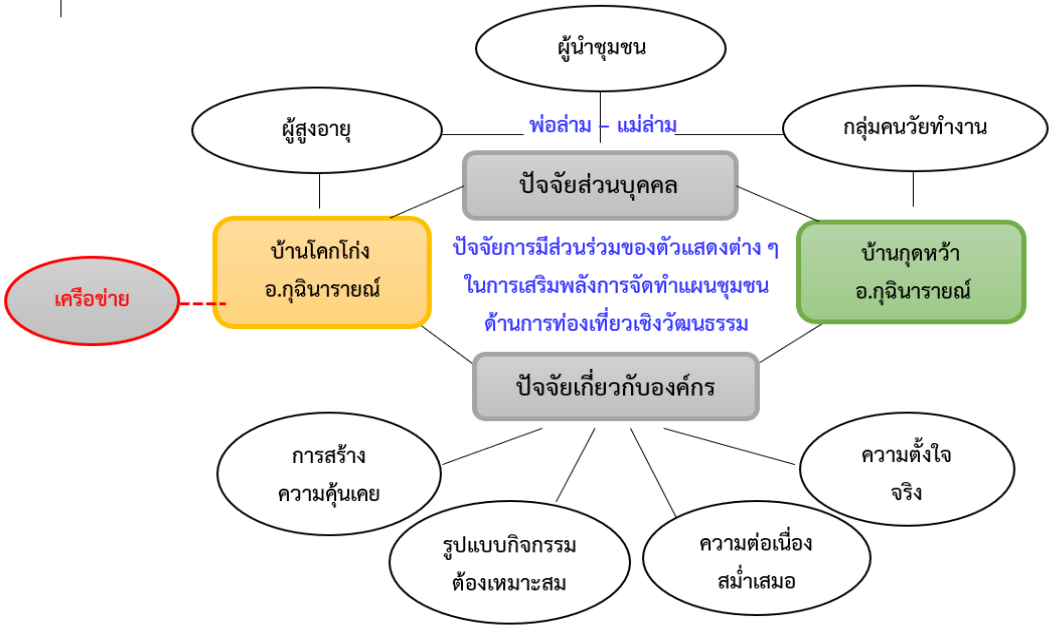
จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในชุมชนนั้นมีความตั้งใจจริงในการพัฒนาบ้านกุดหว้า แต่ขาดการรับฟังความคิดเห็นระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงบุญประเพณีที่จะมีนักท่องเที่ยวจากต่างพื้นที่มาเที่ยวชมงานบุญประเพณี และชุมชนควรเป็นกลุ่มที่ต้องมีรายได้จากกิจกรรมเหล่านี้ ดังนั้น การร่วมกันหาทางออกที่เหมาะสมโดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะมาสามารถช่วยให้เกิดการมีส่วนรวมได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการศึกษา

บทบาทของตัวแสดงต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการเสริมพลังการจัดทำแผนชุมชนที่กล่าวข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นั้นสามารถจำแนก ได้เป็น 2 ปัจจัยหลัก คือ **ปัจจัยส่วนบุคคล** ซึ่งเป็นความแตกต่างของบุคคล แต่สิ่งที่ทั้งสองแห่งเหมือนกัน คือ ผู้นำ เนื่องจากเอกลักษณ์สำคัญของวัฒนธรรมผู้ไทเป็นการให้ความเคารพและเชื่อฟังต่อผู้นำชุมชน และยิ่งหากเป็นพ่อล่าม- แม่ล่ามด้วยแล้ว ยิ่งจะให้ความเคารพนับถืออย่างมาก และความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลของบ้านโคกโก่งที่ส่วนใหญ่คนในชุมชนเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งในการท่องเที่ยวนั้นลักษณะการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ ต้องใช้คนจำนวนมาก แต่

เนื่องจากบ้านโคกโก่งมีจำนวนคนจำกัด จึงต้องใช้เครือข่ายของผู้นำที่มีอยู่ เพื่อลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ส่วนบ้านกุดหว้านั้น จะพบว่า คนที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนวัยทำงาน และผู้สูงอายุที่ไม่ได้แก่มากนัก ซึ่งจะเป็นศักยภาพสำคัญในการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยว โดยที่คนกลุ่มนี้ต้องการให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องรับฟังความคิดเห็น และร่วมกันหาทางออกที่เหมาะสมในด้านการท่องเที่ยว ปัจจัยอีกประการหนึ่งคือ **ปัจจัยเกี่ยวกับองค์กร** โดยองค์การที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมจะต้องมีการสร้างความคุ้นเคยแก่ชาวบ้าน เพื่อลดปัญหาการต่อต้าน และรูปแบบกิจกรรมต้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชน รวมถึงหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ และความตั้งใจจริงในการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

ภาพที่ 1: ปัจจัยการมีส่วนร่วมของตัวแสดงต่าง ๆ ในการเสริมพลังการจัดทำแผนชุมชน ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของตัวแสดงต่าง ๆ ในการเสริมพลังการจัดทำแผนชุมชนของบ้านกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาพรวมพบว่าในการเข้ามามาส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนนั้นจะเกิดจากกลุ่มผู้นำในชุมชน ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้ถือว่าเป็นกลุ่มหลักที่ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนในการเสริมสร้างพลังอำนาจในชุมชน ซึ่งผู้นำในท้องถิ่นมีความเสียสละ ซื่อสัตย์ มีการการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่เครือข่ายองค์กรชุมชน (วิวัฒน์ หามนตรี, 2556) อีกทั้งยังทราบและเข้าใจปัญหาความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นหากกลุ่มผู้นำมีความเข้มแข็งการเสริมพลังอำนาจชุมชนในการจัดทำแผนชุมชนจะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนอกจากการที่ชุมชนต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งแล้ว การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับภามภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และสร้างจิตสำนึกในการจัดทำแผนชุมชนตามกระบวนการจัดทำแผนชุมชน (วนิดา วัชนุชา,2558) ซึ่งการสร้างจิตสำนึกที่ดีนั้นจะต้องทำให้เกิดความสมัครใจ ความตื่นตัวในการรับรู้ การเข้าใจในปัญหา (อภิวัฒน์ ปะกิทัง, 2553) และความต้องการในการพัฒนาที่แท้จริงของชุมชนที่ต้องมีความสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของศักยภาพและความต้องการพัฒนาของชุมชน ดังนั้น เมื่อชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำแผนชุมชนด้วยแผนชุมชนแล้ว จะช่วยให้การเสริมพลังอำนาจชุมชนในการจัดทำแผนชุมชนเป็นไปได้อย่างง่ายขึ้น

โดยวิธีการเสริมพลังอำนาจชุมชนในการจัดทำแผนชุมชนนั้น ต้องใช้วิธีการที่เริ่มจากวิธีที่ไม่เป็นทางการ เพื่อให้ชุมชนได้มีการปรับตัว และเรียนรู้จากสิ่งที่กำลังจะเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน สร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการต่อต้าน หรือความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งวิธีการสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้คือ การประชาสัมพันธ์ โดยการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

(ธนาราช คงคารักษ์ และสถาพร เริงธรรม, 2562) ซึ่งรูปแบบการประชาสัมพันธ์นั้นควรเป็นรูปแบบกิจกรรมในรูปแบบของการให้ความบันเทิงควบคู่ไปกับการให้ความรู้ หรือการเชิญชวนประชาชนผู้ที่มีการศึกษาน้อย เพราะประชาชนเหล่านี้จะไม่ชอบอ่านเอกสารที่มีตัวหนังสือจำนวนมาก จึงควรจัดทำสื่อที่มีรูปภาพประกอบมากกว่าตัวอักษร รวมถึงควรไปแจกแผ่นพับหรือประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการในขณะที่ทุกคนใช้ชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น การประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชาชนที่มีงานประจำได้รับทราบและมีโอกาสแสดงความเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น (บัณฑิต สกุลบงการ, 2558) ซึ่งวิธีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการเช่นนี้จะทำให้ประชาชนทุกคนได้ทราบถึงข้อมูลอย่างครบถ้วนและทุกกลุ่ม และสามารถเข้าใจสิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องการประชาสัมพันธ์ได้อย่างถูกต้อง เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้อีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งเมื่อสร้างความเข้าใจกับชุมชนแล้วทุกคนจะมีความเต็มใจในการมีส่วนร่วม

จากนั้นต้องเริ่มใช้กระบวนการกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในพื้นที่ ซึ่งได้แก่กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เนื่องจากคนกลุ่มนี้จะเป็นคนที่ทราบข้อมูลและเข้าใจขั้นตอนการทำแผนชุมชนเป็นอย่างดี รวมถึงเข้าใจข้อจำกัดต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นในการจัดทำแผนชุมชน จากนั้นจึงเริ่มขยายการมีส่วนร่วมไปยังกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำคุ้ม ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้นำด้านจิตวิญญาณ เป็นต้น ซึ่งผู้นำกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่สามารถดึงคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมได้มากขึ้น เพราะคนในชุมชนจะให้ความเชื่อมั่นและปฏิบัติตาม เนื่องจากความศรัทธาส่วนตัว และผู้นำกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยที่ยอมรับเสียงข้างมาก แต่ก็รับฟังเสียงข้างน้อย เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างความสามัคคีของคนในชุมชน มีความเสียสละ ใช้การติดต่อสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ (วิภาวี กฤษณะภูติ และกิตติศักดิ์ ปลาทอง, 2556) โดยสิ่งสำคัญต้องให้ชุมชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ตนเองต้องการและความจำเป็นในมุมมองของประชาชนคนนั้น เพื่อให้เขาได้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและมีความสำคัญในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งสามารถดำเนินได้หลายวิธี เช่น การกำหนดความรู้จากอัต

ลักษณ์ชุมชน การสร้างและแสวงหาความรู้จากการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน การจัดเก็บความรู้ไว้กับผู้นำในรูปของความรู้ความจำ การกลั่นกรองความรู้ให้เหมาะกับบริบทของชุมชน การเข้าถึงความรู้จากการประกาศต่างๆ การแบ่งปันความรู้กันโดยการเล่าเรื่อง พูดคุยแบบไม่เป็นทางการ และการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางสังคมซึ่งจะนำไปสู่แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยวิธีการเหล่านี้สามารถดำเนินการไปพร้อมกันในหลายวิธี เพื่อค้นหาวิธีการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์มากที่สุดต่อชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ในการสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการและกลไกการการจัดทำแผนชุมชนนั้น สิ่งที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จคือ ทุกคนในชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกัน รวมถึงเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าวอย่างแท้จริง ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่คือ คนที่เข้าร่วมในกิจกรรมจะเป็นคนกลุ่มเดิม โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นกลุ่มทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งต่างๆ ดังนั้น ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ จึงควรเร่งสร้างความเข้าใจกับทุกคนในพื้นที่โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ และการตระหนักรู้ด้วยวิธีการที่ทุกคนอยากเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยให้ชุมชนมีความต้องการที่เป็นจุดร่วมด้วยกัน มองภาพอนาคตร่วมกัน และค้นหาแนวทางที่เหมาะสมกับชุมชนร่วมกัน โดยการเริ่มจากผู้นำที่เป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการในแต่ละกลุ่ม เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้จำด้านจิตวิญญาณ ข้าราชการเกษียรราชการ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะมีความสามารถในการโน้มน้าวคนอื่นในชุมชนให้ปฏิบัติตาม หรืออาจเป็นตัวอย่างของความสำเร็จ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนรับรู้ร่วมกันว่า ความสำเร็จเหล่านั้นสามารถเกิดขึ้นได้จริง หากมีแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทชุน

เอกสารอ้างอิง

จารุพงศ์ พลเดช. (2560).**การจัดทำแผนชุมชน**. [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2562 เข้าถึงได้จาก http://www.chiangrang.go.th)

ธนาราช คงคารักษ์, สถาพร เริงธรรม.(2562). การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล ศึกษากรณีตำบลหนองแซง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์** ปีที่ 36 ฉบับที่ 3. หน้า 163-191.

นิสดารก์ เวชยานนท์. (2550). การเสริมพลังให้กับองค์กรท้องถิ่น โดยผ่านทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์.**วารสารรัฐประศาสนศาสตร์**. 5, 1 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 87-122.

บัณฑิต สกุลบงการ. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลตากแดด อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร. **วารสารสหวิทยาการวิจัย (ฉบับบัณฑิตศึกษา)** ปีที่ 4 ฉบับที่ 2. หน้า 49 - 55.

ไพโรจน์ ภัทรนรากุล.(2550). การจัดการภาครัฐกับการเสริมพลังประชาชน. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์**. 5, 1 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 87-122.

วนิดา วัชนุชา. (2558). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลแสนต้ง อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด.** รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วิวัฒน์ หามนตรี. (2556). การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง. **วารสาร มรม. (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)** ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 : มกราคม - เมษายน 2556 หน้า 39-45.

วิภาวี กฤษณะภูติ และกิตติศักดิ์ ปลาทอง. (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัยปี 2554: เรียนรู้ความสำเร็จจากชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม. หน้า 65-88.

อภิวัฒน์ ปะกิทัง. (2553). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ รป.ม. (นโยบายสาธารณะ). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Translated Thai Reference

Hamontree, W. (2013). Establishing a participatory community plan to promote sufficiency economy Chairit sub-district, Chai Yo district, Ang-Thong Province. **M.T.A. (Humanities and Social Sciences)**.7(1) (January – April): 39-45.

Grisanaputi, W. and Plathong, K. (2013). Community Engagement in Community Management in The Great Flood 2011: Learning Success from Pak Kret Municipality Community in Nonthaburi Province. **Journal of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University**. 30 (2) (May – August): 65-88.

Kongkarak, T and Rengtham, S. (2019). Participation of community councils in the district development planning process A study of Nong Saeng sub-district, Ban Haet district, and Ban Wa sub-district, Muang District, Khon Kaen Province, Faculty of

Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University. **Journal of Humanities Social Sciences** 36 (3): 163-191.

Pakitang, A. (2010). **Public participation in the preparation of community plans in Kalasin Municipality**. Thesis (Public Policy). Mahasarakham : Graduate School of Mahasarakham University.

Pathranarakul, P. (2007).Governmentmanagement and public empowerment. **Thai Journal of Public Administration** .5(1) (May-August): 87-122.

Pondech, J. (2017). **Community Plan Preparation**. [online]. Retrieved September 14, 2019, from http://www.chiangrang.go.th.

Sakulbuengkan, B. (2015). Public participation in the community plan of Tak Daet Sub District Administration Organization Muang Chumphon, Chumphon Province. **Journal of Interdisciplinary Research (Graduate Edition)**. 4(2) : 49 – 55.

Watchanucha , W.(2015). **Public Participation in the Local Community Planning Process : Case Study of Saen Tong Sub-District Municipality, Khao Saming District, Trat Province**. Master of Public Administration (Local Government), Rambhai Barni Rajabhat.

Wedchayanon, N. (2007). Empowerment to local organizations. **Thai Journal of Public Administration** .5 (1) (May-August): 87-122.